

INTERNATIONAL BANKING PRACTICES IN THE AREA OF CIRCULAR ECONOMY

Virginia Zhelyazkova

VUZF University, Sofia, Bulgaria

Abstract: The international banking community, in the face of the United Nations Environmental Program Finance Initiative (UNEP), recognizes the need for a fundamental change in the banks' approach to the economy. In the context of this way of thinking is the Positive Impact Manifesto, adopted by this organization in May 2016. It states that banks should use their unique position as intermediaries between the real economy and the capital markets and begin to reorient their business models to finance sustainable development, an integral part of which is environmental protection. The aim of this change must be to realize a fully positive impact from its activities, which in turn is defined as "demonstrably leading to a positive impact on the economy, society and the environment, after due consideration and minimization of all negative impacts".

The purpose of this study is to analyze some good practices in three countries leading into circular economy orientated policies - China, Brazil and Peru, and based on this analysis, to draw some insights into the future of banking in the transition from linear to circular economy.

Keywords: circular economy, green banking, linear economy.

МЕЖДУНАРОДНИ БАНКОВИ ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА

Виржиния Желязкова

Висше училище по застраховане и финанси, София, България

Резюме: Международната банкова общност в лицето на Финансовата инициатива към Програмата за околна среда на ООН (United Nations Environmental Program Finance Initiative, UNEP FI) признава необходимостта от фундаментална промяна в подхода на банките спрямо икономиката. В контекста на този начин на мислене е и приетият от тази организация през м. май 2016 г. Манифест за положително въздействие (Positive Impact Manifesto). В него се декларира, че банките трябва да използват уникалната си позиция на посредници между реалната икономика и капиталовите пазари и да започнат да преориентират бизнес моделите си към финансиране на устойчивото развитие, неотменна част от което е опазването на околната среда¹. Целта на тази промяна трябва да бъде реализирането на цялостно положително въздействие от дейностите им, което от своя страна е дефинирано като „доказуемо водещо до позитивно въздействие върху икономиката, обществото и околната среда, след надлежното отчитане и минимизиране на всички негативни въздействия“.

Целта на настоящото изследване е да се анализират някои добри практики в три страни, водещи в политиките си ориентирани към кръговата икономика – Китай, Бразилия и Перу и въз основа на този анализ да се направят някои изводи за бъдещето на банкирането при прехода от линейна към кръгова икономика.

Ключови думи: кръгова икономика, банкиране, линейна икономика.

¹ Вж. Positive Impact Manifesto. UNEP FI. May 2016. Достъпен на <http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/PositiveImpactManifesto.pdf>, стр. 2.

Въведение

Финансовата система като цяло – в Европа банките, в САЩ основно фондовите борси – е ориентирана предимно към финансиране на линейната икономика. Тя е доминиращият икономически модел; производствените цикли, оттук и бизнес циклите на отделните индустрии и продукти, са добре известни. Това гарантира относителна предвидимост на размера на очакваните печалби, които те генерират, и то дава необходимата за финансовите пазари степен на вероятност за възвращаемостта на инвестираните средства. За да могат банките и капиталовият пазар да предоставят така необходимия ресурс за превръщането на линейната икономика в кръгова, трябва самите те да претърпят сериозна трансформация. Тази трансформация е многопластова и разбира се, притежава множество специфични характеристики, от една страна по отношение на банките, от друга – на капиталовия пазар, като от своя страна в рамките на конкретния капиталов пазар или банка съответно съществуват редица особености.

Тъй като за Европа доминираща роля за финансирането на икономиката определено играят банките, анализът в настоящото изследване ще бъде фокусиран върху тях, като на капиталовите пазари ще се отдели по-малко внимание. За тях ще бъдат представени някои основни тенденции, имащи отношение към кръговата икономика и насочващи към бъдещото развитие на отделни сегменти в техните рамки.

Банките са сред основните източници на капитал за дейността на фирмите. Тяхната роля за развитието на съвременните икономически системи е водеща – те преразпределят средствата между отделните икономически субекти. До голяма степен в тяхна власт е отпускането на кредитен ресурс и определянето на условията за финансиране. Затова и политиките, които банките възприемат в тази област, са изключително важни, когато става дума за преминаването от линеен към кръгов модел на икономиката.

За да допринасят банките за реалното осъществяване на кръговата икономика, самите те трябва да бъдат ориентирани към нея. Когато говорим за екологичните аспекти на кръговата икономика, това в микро план за банките следва да означава, че трябва да бъдат „зелени“, в смисъл, че трябва да възприемат като своя философия и стратегия опазването на околната среда. Това съвпада с въвеждането на цялостна система за управление на екологичния риск в банковия сектор – и тази система не само да обхваща вътрешното потребление на ресурсите и следенето на равнището на екологичния риск *post factum* на отпускането на кредитите, но да бъде проактивна в областта на изработването на банкови продукти и услуги, насочени към околната среда.

Съществуват четири равнища (нива) на управление на екологичния риск в банките. Те са представени в схематичен и опростен вид на фиг. 1.

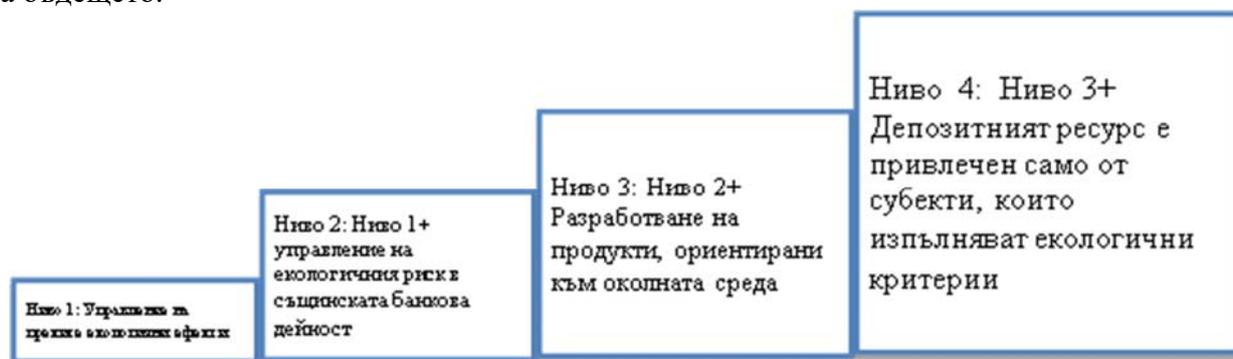
Първото равнище е свързано с управлението на риска за околната среда, който произтича от т. нар. преки ефекти от дейността на банката. Това са последствията от самото ѝ съществуване, за нуждите на което тя използва енергия от различни източници, хартия, вода, генерира отпадъци и пр.

Второто равнище надгражда първото и освен това предполага разработване на политика за управлението на екологичния риск в същинската дейност на банката, в случая на европейските банки, предимно в областта на корпоративното кредитиране (тук на този етап включваме и лизинга, факторинга и другите форми на търговско финансиране).

Третото равнище обхваща първите две и разширява управлението на екологичния риск посредством разработването на подходящи продукти, насочени към околната среда, или, както стана дума по-горе, това е проактивното управление на риска.

Четвъртото, най-високо равнище надгражда третото и предполага ориентиране и на депозитната политика към източници на ресурс, които имат доказано положително отношение към околната среда (с всички условия на този израз).

Докато до първото и второто ниво вече са достигнали немалко банки, то третото (особено при създаването на цялостна продуктова политика, насочена към околната среда, а не само спорадичната поява на някои "екзотични" продукти) и четвъртото принадлежат изцяло на бъдещето.

Фиг. 1. Четирите равнища на банково управление на екологичния риск

Международната банкова общност в лицето на Финансовата инициатива към Програмата за околна среда на ООН (United Nations Environmental Program Finance Initiative, UNEP FI) признава необходимостта от фундаментална промяна в подхода на банките спрямо икономиката. В контекста на този начин на мислене е и приетият от тази организация през м. май 2016 г. Манифест за положително въздействие (Positive Impact Manifesto). В него се декларира, че банките трябва да използват уникалната си позиция на посредници между реалната икономика и капиталовите пазари и да започнат да преориентират бизнес моделите си към финансиране на устойчивото развитие, неотменна част от което е опазването на околната среда². Целта на тази промяна трябва да бъде реализирането на цялостно положително въздействие от дейностите им, което от своя страна е дефинирано като „доказуемо водещо до позитивно въздействие върху икономиката, обществото и околната среда, след надлежното отчитане и минимизиране на всички негативни въздействия“.

Банковата комисия към UNEP FI инициира проект за разработването на тази нова парадигма, което включва и създаването на пътна карта към промяната на модела. Според тази пътна карта до края на 2016 г. трябва да се създадат конкретни насоки, които да се предоставят на банките за начина, по който да започнат да преориентират модела си, а през следващата 2017 г. да бъдат представени на пазара. Пътната карта предвижда и лансирането на бизнес инкубатор през 2016 г., в който да се тества приложението на насоките, които ще се изработват. Лидери на тази инициатива са банките ING, Société Générale и Triodos, които са и членове на борда на банковата комисия към момента³.

В друго скорошно изследване, отново изготвено по инициатива на UNEP FI от Института за устойчиво лидерство към Кеймбриджкия университет, са очертани основните причини, поради които се налага спешно да се предприемат мерки от банките за преориентиране от финансиране на конвенционалния линеен, към подкрепа на кръговия модел посредством управление на екологичния риск на всички равнища⁴.

На първо място се посочва, че екологичните рискове се увеличават както по брой, така и по интензитет. Поради това все по-често се наблюдава взаимодействие между тях и други

² Вж. Positive Impact Manifesto. UNEP FI. May 2016.

Достъпен на <http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/PositiveImpactManifesto.pdf>, стр. 2.

³ Вж. Positive Impact Manifesto. UNEP FI. May 2016.

Достъпен на <http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/PositiveImpactManifesto.pdf>, стр. 4.

⁴ Banking & Sustainability Time for Convergence. A Policy Briefing on the links between Financial Stability and Environmental Sustainability. UNEP FI. 2015.

Достъпен на: http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/BankingSustainability_TimeForConvergence.pdf p. 5, 6.

социално-икономически тенденции, които вече в своята съвкупност се отразяват върху финансовата стабилност на различни места.

На второ място, се появяват и редица непреки ефекти от засилването на екологичните рискове. Непреките ефекти са свързани с обществения отговор на тези рискове, който често се пренася в определени регулаторни инициативи. Всичко това влияе върху средата, в която оперират банките и въздейства върху успеха на техните бизнес модели.

На трето място, екологичните рискове започват да се проявяват по все по-усложнен начин. Това се дължи на няколко причини:

- нарастващата свързаност между отделните видове екологични рискове;
- несигурност относно времевите хоризонти, в които ще се проявяват тези рискове, техните честота и интензитет;
- развитие на проявлението на някои от екологичните рискове и създаването на различни взаимозависимости между тях в течение на времето.

Подходящ пример, който илюстрира тези три особености, са последствията, наблюдавани в САЩ през 30-те години на ХХ в. в резултат на прилагането на редица несполучливи земеделски практики върху мащабни терени през предходните 100 години. Прашните бури, които се оформят поради нарушаването на екоравновесието и влошаването на качеството на почвите, практически съсипват икономиката на цели земеделски региони. Впоследствие настъпва икономическа криза, а тя води до масирани загуби за банките-кредитори на фермерите. Значимостта на тези рискове налага все повече необходимостта от предприемането на сериозни регулаторни мерки.

В тази посока е и изследването на Кеймбриджкия университет съвместно с UNEP FI, ръководено от проф. К. Александър от Университета в Цюрих⁵. Тезата, която се защитава в това изследване е, че при всички финансови кризи банките претърпяват сериозни загуби от подценяването на различните рискове, пред които са изправени в дейността си и се налага спешно да се вземат мерки за включването на оценката на екологичния риск в банковите регулации, каквито са тези на рамката на Базел III.

На този етап в Базел III има изисквания към банките по отношение на Стълб I да включват оценката на екологичните рискове в оценяването на степента, до която са изложени на кредитен и оперативен риск. По-конкретно, параграф № 510 от Базел II и Базел III изисква банките да проследяват риска от екологична отговорност за обезпеченията по отпуснатите кредити. Предполага се, че за да могат да правят подобен мониторинг, банките трябва да се ангажират да извършват (включително наемайки консултанти) щателни проверки на обезпеченията при отделни случаи на трансакции с висок екологичен риск. Така дефинирани обаче изискванията за проследяването на екологичния риск остават пожелателни и не са определени конкретни изисквания и правила в това отношение. Те засягат предимно екологичния риск, който би възникнал при отделните сделки (отпускане на кредити), но не разглеждат отражението му в по-широк, макропруденциален план.

Прегледът на състоянието на регулациите спрямо управлението на екологичния риск в банковата система, представен в изследването на Кеймбриджкия университет показва, че в някои страни по света националните регулации в тази посока са доста напреднали. Интерес представляват най-вече примерите на Китай, Бразилия и Перу.

Китай

Може да се каже, че Китайската банкова регулаторна комисия действа в подкрепа на развитието на третото ниво на управление на екологичния риск – проактивното – посредством финансиране на екологично устойчиви проекти и изискването към банките в договорите си с

⁵ Вж. Stability and Sustainability in Banking Reform. Are Environmental Risks Missing in Basel III? 2014 University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership.

клиентите да поставят клаузи за спазване на определени екологични стандарти. Начало на тази политика е поставено през 2007 г. от Банковата комисия и Министерството на околната среда под формата на документ, озаглавен „Зелени кредитни политики“. През 2012 г. следва публикуването на „Насоки за зелено кредитиране“, състоящи се от инструкции към банките за начина на прилагането на политиката и спазване на изискванията към кредитите⁶. Комисията задължава банките да събират статистика за финансирането, което отпускат на фирми в строителния и в транспортния сектор и да ѝ я предават. Чрез тази статистика комисията, съвместно с Министерството на околната среда, следи за напредъка на държавата по постигането на националните цели за околната среда. Друга интересна особеност на въведените през 2012 г. изисквания към банките е задължението да следят дали клиентите им спазват екологичните стандарти и закони и при нарушения да ги санкционират като правят промени в договорите за кредити. Основната санкция, която се прилага, е изискване за предсрочно погасяване на кредитите, в случай, че след установяване на нарушението и последващо предупреждение, клиентът не предприеме коригиращи действия в определения от банката срок. При доказано неспазване на екологичното законодателство, на даден клиент може изобщо да му бъде отказан кредит. Друга мярка, целяща ориентиране на фирмите към екологични проекти, е отпускането на кредити при по-високи лихвени проценти, както и изобщо затруднен достъп до финансиране от банки.

Комисията задължава банките да направят оценката и проследяването на екологичния риск част от цялостната си дейност, което включва и одитиране на данните⁷.

Бразилия

Бразилия е следващият пример за проактивно управление на екологичния риск от банките в резултат на регулаторни изисквания към тях, но Китай е по-напред в това отношение. През 2014 г. Бразилската централна банка издава документ с насоки за прилагането на изискванията на Стълб II от Базел III по отношение на прегледа на активите и оценките на процесите в банките, изискваща от тях да отчетат степените, до която са изложени на екологичен и социален риск. Този документ също така изисква от банките да изготвят и оповестяват отчетност за екологичния и социалния риск в портфейлите си, обличайки го във формата на следване на регулациите на Стълб III от Базел III. Предвиждат се санкции при неспазването на това изискване⁸.

Перу

Подходът на Финансовия регулатор в Перу се различава от този на китайската и бразилската централни банки. Той определено заслужава да бъде дефиниран като иновативен и целящ да създаде трайна култура на оценка и управление на екологичния и социалния риск както сред банките, така и сред корпоративния свят в страната. Изискването на перуанския регулатор е преди да се отпусне финансиране, да се изготви доклад за екологичните и социалните рискове, свързани с дадения проект. Едва след като докладът бъде разгледан заедно, разбира се, с останалите документи на фирмата, кандидатстваща за кредит, и след като банката се увери, че рисковете са приемливи, може да се пристъпи към финансиране. По свидетелство от 2014 г. на директора на перуанския регулатор, д-р Даниел Шидловски, това

⁶ Green Credit guidelines in China. Innovation Seeds. Достъпна на: <http://www.innovationseeds.eu/Policy-Library/Core-Articles/Green-Credit-Guidelines-In-China.kl>.

⁷ За подробности вж. Notice of the CBRC on Issuing the Green Credit Guidelines. CBRC. 2012. Достъпен на: <http://www.cbrc.gov.cn/EngdocView.do?docID=3CE646AB629B46B9B533B1D8D9FF8C4A>.

⁸ Stability and Sustainability in Banking Reform. Are Environmental Risks Missing in Basel III? 2014 University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership, p. 18.

изискване е довело до значително подобрене на цялостния финансов риск в Перу и броят на лошите кредити значително е намалял⁹.

Изводи

За разлика от Китай, Бразилия и Перу, най-развитите държави в света не са създали регулации, с които да стимулират проактивното управление на екологичния риск и оттам – кредитирането на проекти, насочени към околната среда. В Базел III определено има възможности за поставяне на изисквания към банките в тази област, но това е въпрос на консенсус на международно равнище. При наличието му може да се мисли за формулиране на изисквания в рамките и на трите стълба. По-конкретно: в Стълб I да се разширят и конкретизират изискванията по отношение на качеството на капитала, в Стълб II да се поставят такива в частта, посветена на оценката на изложеността на портфейлите на системни екологични рискове, а Стълб III да се допълни със задължителни изисквания към банките за оповестяване на информация за екологичния риск по точно определени критерии.

Трябва да се мисли не само за проявлението на екологичните рискове на ниво сделка или отделен клиент, но и на макро равнище, за да може да се прави цялостна оценка доколко и по какъв начин банковата система е изложена на тях и следователно до каква степен тя допринася за трансформацията на линейния модел в кръгов.

Освен по линия на регулациите, каквито са правилата на Базел III, проф. К. Александър и екипът му предлагат да се обмислят и начини за подкрепа от страна на държавата на проекти, насочени към опазването на околната среда с инструментите на паричната политика. След като опазването на околната среда е държавен приоритет, тогава естествено е тя да отделя целенасочено парични средства в тази посока, при което банките да играят ролята на посредници.

Тази идея предизвиква смесени отзиви от представителите на отделните страни по време на дискутирането ѝ в рамките на изследването, което UNEP FI прави по въпроса. За някои държави подобна политика е подходяща, докато за други изглежда носеща потенциал за дестабилизация. Така например Китай възприема подобен подход, докато Бразилия и Перу се опасават, че обявяването на един вид количествени улеснения с цел подпомагане на околната среда би могло да се изтълкува от инвеститорите на капиталовите пазари като признак за нестабилна парична политика. Светът вече е свидетел на експеримент от страна на Ливанската централна банка, която с декрет № 7835 решава да отпусне специална ликвидност на банките в страната, която да се използва за кредитиране на различни зелени инвестиционни дейности¹⁰.

Подходът, при който се използват средствата на паричната политика за стимулиране на зеленото кредитиране като цяло е по-сложен и едва ли лесно би се възприел от повечето централни банки по света, най-вече заради разнопосочните пазарни реакции, които следват всяко парично разхлабване.

В обобщение може да се каже, че в сферата на оценката, мониторинга и оповестяването на информация за екологичния риск на този етап липсва стандартизация в международен план, а също така и задължителни изисквания към банките за проследяването на този риск. Съществуващите изисквания в Базел III са бегли и имат общ характер. Начинът, по който са формулирани, дава възможност на банките да заобикалят следенето на екологичния риск, отдавайки предимство на ясните финансови ползи за себе си при финансирането на различни сделки.

⁹ Interview, Dr Daniel Schydrowsky, Director Peru's Financial Regulation Authority, and Paul Collazos, Economist, Peru's Financial Regulation Authority (4 June 2014), вж. Stability and Sustainability in Banking Reform. Are Environmental Risks Missing in Basel III? 2014 University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership, p. 18.

¹⁰ За повече вж. Overview of the recent monetary, banking, and financial developments in Lebanon 2015. Banque du Liban - Monetary Overview. <http://www.bdl.gov.lb/pages/index/1/119/monetary-overview.html>

Следователно, настоящото състояние на регулациите в по-голямата част от света поощрява пренебрегването на екологичните рискове. Това се дължи на липсата на достатъчно разбиране на проблема на държавно равнище. Доказателство за това са примерите на Китай, Бразилия и Перу. В тези страни са въведени конкретни изисквания към банките по отношение на управлението на екологичния риск и резултатите от тази политика, както е видно от практиката в Перу, са окуражаващи. Китайските власти пък са стигнали до задълбоченото разбиране, че икономиката на тази огромна развиваща се страна не би имала устойчиво бъдеще, ако се пренебрегват императивите на околната среда. Това ги е тласнало отсега да поставят строги изисквания както към банките, така и към фирмите от всички сектори на икономиката да спазват екологичното законодателство. Сериозните санкции, които се предвиждат в случаи на нарушения, са достатъчно добър стимул за пазарните участници да следват законите. По този начин, както и в Перу и Бразилия, в Китай се работи по изграждане на цялостна култура в обществото, в центъра на която стои опазването на околната среда.

Литература

1. Banking & Sustainability Time for Convergence. A Policy Briefing on the links between Financial Stability and Environmental Sustainability. UNEP FI. 2015. Достъпен на: http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/BankingSustainability_TimeForConvergence.pdf
2. Green Credit guidelines in China. Innovation Seeds. Достъпна на: <http://www.innovationseeds.eu/Policy-Library/Core-Articles/Green-Credit-Guidelines-In-China.kl>
3. Interview, Dr Daniel Schydrowsky, Director Peru’s Financial Regulation Authority, and Paul Collazos, Economist, Peru’s Financial Regulation Authority (4 June 2014), вж. Stability and Sustainability in Banking Reform. Are Environmental Risks Missing in Basel III? 2014 University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership, p. 18.
4. Notice of the CBRC on Issuing the Green Credit Guidelines. CBRC. 2012. Достъпен на: <http://www.cbrc.gov.cn/EngdocView.do?docID=3CE646AB629B46B9B533B1D8D9FF8C4A>
5. Overview of the recent monetary, banking, and financial developments in Lebanon 2015. Banque du Liban - Monetary Overview. <http://www.bdl.gov.lb/pages/index/1/119/monetary-overview.html>
6. Positive Impact Manifesto. UNEP FI. May 2016. Достъпен на <http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/PositiveImpactManifesto.pdf>, стр. 2.
7. Stability and Sustainability in Banking Reform. Are Environmental Risks Missing in Basel III? 2014 University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership